ЦЕТИЊСКИ ВЈЕСНИК

ИЗЛАЗИ СРИЈЕДОМ И СУБОТОМ.

Цијена: за Црну Гору на годину 10 круна, на по године 5 круна; ван земље 15 франака у злату.

Уређује ОДБОР

Адреса: „Цетињски Вјесник" — Цетиње; Adresse: „Le Courrier de Cettigné" — Cettigné (Monténégro)

Поједини број 10 пара.

БРОЈ 22. ЦЕТИЊЕ, СРИЈЕДА 10. СЕПТЕМБРА 1908. ГОД. ГОДИНА I

Цетиње, 10. септембра.

Ко је да је први дошао на мисао о увођењу монопола дувана у Црној Гори, у начелу је учинио нешто добро. Створен је први мамац за долазак страних капитала у нашу земљу. Ми би могли идеалисати до другога пришествија Господњега, али без страних капитала нашој држави нећемо дати привреднога полета. Страдају они, који први пробију лед. Осталима за њима већ је мало лакше. Добри и мудри синови домовине позвани су да се свестрано троше у раду за њено напредовање и народно благостање. Ако су родољуби, не треба да питају: је ли ово или оно популарно. Државник ваља да гледа на корист свакојега предузећа, које је намијенио народу, а на популарност најмање. Само сањалице или народне паралице, које са кафанских столова причају народу слатке приче да би се преко леђа олако стеченога народног повјерења прије испеле до части и власти и на истој дуже одржале, обично при увођењу сваке корисне новине траже одговор на питање: да ли је популарна и народу мила?

Тако је отприлике и са установом монопола дувана. Она је непопуларна као и сваки монопол у опште, али је за државу корисна. Ми је са тога гледишта и одобравамо. Прихватила ју је била у начелу чак и бивша Народна Скупштина, у којој је било тако много људи, који су викали на њу да би себе учинили народскијима. Ипак су је доцније примили и са недостацима у појединостима! Не може се лако наћи оправдан разлог против установе монопола дувана у начелу. Али, то не значи, да треба превидјети њене рђаве стране. Дужност је онијех, који је одобравају, да критикују начин њене употребе и да указују на њене недостатке. Ако тако не би чинили, могло би се отворити поље произвољним агитацијама, те би ушљед тога необавјештени могли доћи до увјерења, да је и у начелу штетна установа, за чије рђаве стране у појединостима не виде добру пољу да се отклоне.

Већ неколико година постоји у нашој отаџбини монопол дувана. Толико дуго вријеме постанка те установе довољно је за оправдање општега питања, колико је донијела користи. Ако за тако дуго вријеме није донијела никакве користи, треба је укинути: ако јест, треба тражити о томе јасан рачун. Народ наш, који у монополу дувана види терет, још није о њему добро обавјештен. Он има право на то. За неколико година могло се видјети, да ли монопол дувана држави доноси какву корист или не. Било или не било користи, вријеме је да се положи рачун. Тек тад ће се моћи донијети одлука, шта ваља чинити за унапријед. Неизвјесност не смије и на даље да траје. Она ће постати средство за незадовољство, јер монопол, који је сам по себи терет, изгледа у очима народа далеко тежи и већи терет, ако му се не допусти да завири у његове рачуне. Није доста само то, да представницима државне власти буде познато у каквом се стању налази таква установа. У уставној држави народ се тијем не задовољава. Зато је потребно, да приједлог државнога буџета, који ће се на јесен изнијети пред Народно Представништво, обухвати и администрацију монопола дувана. На тај ће начин народ бити о њему обавјештен. Исправиће се, ако што не буде ваљало, и у крајњем случају лакше ће се предузети кораци да се извуче већа корист, ако је сада мала или никаква.

Надати се, да то никоме не може бити противно. Не ни онијема, који су својим капиталом омогућили увођење те установе, јер они добро знају, да ће напредовање установе бити обезбјеђено, ако народ буде знао о њој тачан рачун и ако од исте буде видио корист за државу. Нико неће одрећи право на зараду људима, који су дали свој капитал и стручну спрему; али, нико не може захтијевати да држава буде у губитку и да народ не треба да зна, колики су губитци, ако их има, и је ли што урађено, да се дође до поузданих и сталних прихода. Недостатке и рђаве стране, којих има више, ваља што прије одстранити. У противноме, установа монопола дувана изгледала би као нека држава у држави, нарочито кад се зна и то, да се њена дирекциј налази у иностранству и да се њена администрација на нашем земљишту служи страним језиком.

Турска уставност

У биоградскоме „Недјељном Приједгледу" написао је професор Војне Акадамије д-р Јован Б. Јовановић кратку студију о турској уставности. Саопштавамо извод из неколико одломака, да би читаоци нашега листа видијели како о томе питању мисле озбиљни људи.

„Ако хоћемо да разумијемо прилике и да правилно схватимо унутрашњу конституцију једне државе, морамо на првом мјесту водити рачуна о принципу на коме је једна држава заснована. У току историјскога развитка државно и друштвено уређење трпи извјесне модификације, али увијек почива на принципу, који је био пресудан на стварање дотичне државе, и вјечито носи на себи печат тога принципа. Енглеска је нпр. заснована на парламентарном и протестантском принципу. Пруска на монархистичком-милитарном и протестантском, Русија на апсолутистичком и православном итд. И поред свију промјена за пошљедњих неколико вијекова, које је државно или друштвено уређење тих држава претрпјело, те државе и данас носе обиљежје принципа на коме су засноване. Измијенити принцип на коме је једна држава заснована значи уништити погодбе које условљавају егзистенцију једне државе, и тиме уништити саму ту државу. Пошто ово начело важи за све државе, то важи и за Турску. Турска је заснована на теократско-милитаристичком принципу. Главно је обиљежје турске државе мухамеданска религија, која једино себе сматра за праву и истинску и не трпи поред себе као равноправну ни једну другу религију. Турско државно уређење засновано је на корану, и коран није само извор религије као код Хришћана Свето Писмо, већ је у исто доба канон цјелокупнога мухамеданског јавног и приватног права. У опште цио приватни, вјерски морални, канонски и државни живот мухамеданаца заснован је на корану. По корану је држава само мухамеданска, само мухамеданци имају учешћа у државној управи.

Што се тиче уставности и парламентарности у Турској, ствар стоји сасвим друкчије. Овдје су реформе у најтјешњој вези са државним уређењем турским, са принципом на коме је заснована турска држава и са цјелокупним назором мухамеданског свијета на свијет и живот. Нема народа на свијету који би напустио добровољно свој господарски положај, у толико мање, што потчињени народи не траже потпуно све политичке равноправности. Извјесно је, да ни један народ у Турској не би желио да се војна обавеза распростре и на немухамеданце, пошто су по принципима мухамеданства и његовог државног уређења једино мухамеданци војници. Ни Турци се дакле неће сами хтјети одрећи свога надмоћнога и господарског положаја у држави, у толико мање, што им је тај положај самим кораном одређен, а видјели смо, да су Турци par excellence религиозан народ, а држава њихова заснована на религијским принципима. Ако се уставност, па и парламентарност, у неколико учврсте у Турској, важиће само за мухамеданско становништво, јер и сами Младо-турци, под претпоставком да истински вјерују у западњачке теорије, доћи ће у пракси до тога увјерења, јер ни сами нијесу за то да руше темеље на којима њихова држава почива, или ће наступити један гори случај, постаће нетолерантни према потчињеним народима и њиховим религијама: као накнаду за равноправност тражиће прозелитизам. За то може лако наступити да и Турска употреби према немухамеданцима оне мјере које Њемачка, Русија и Мађарска употребљују према Пољацима, Финима и Немађарима, и онда је за немухамеданце у Турској опасност да изгубе своју црквено-просвјетну аутономију и националност које су вијековима до сада чували.

Чак и без обзира на основни принцип турског државног уређења и на мухамеданско схватање државе питање је, да ли би се у Турској могла замислити таква једна скупштина у којој би равноправно биле заступљене све вјере и нације у царевини? Она би била састављена из тако хетерогених елемената, који би тежили тако супротним циљевима, да би прво било у питању јединство државе, пошто би на држање појединих народности и вјера били веома јаки утицаји сродних и сусједних држава, које немају рачуна да Турска и даље постоји и да се чак више оснажи, а друго, поједини би народи, оставши у апсолутној мањини, стојали пред могућношћу да изгубе и оно што сада имају. На пошљетку опет под претпоставком да Младо-турци искрено вјерују у уставно-парламентарне идеје, они не представљају већину мухамеданског становништва у Турској, које, по свему што је до сада речено, не би се могло ни хтјело помирити са таквим новим поретком. Међу тим Младо-турци, као и интелигенција осталих балканских народа, имају међу собом врло мали број истински високо образованих људи, који су потпуно примили европску културу, и који умију да прилике, потребе и назоре свога народа доведу у склад са духом и приликама који владају у Европи. И код Младо-турака преовлађује надринтелигенција, као и код нас, Бугара и осталих балканских народа, која се одушевљава празним политичким фразама, интернационализмом, француском револуцијом, вјерује у свемоћ природних наука, исто онако као они полуинтелигентни типови које је наш Сријемац вјерно и умјетнички оцртао у својим приповијеткама. Пок. јенски професор класичне филологије и чувени византиолог Голце у једноме своме путопису изнио је своје разговоре с таквим типовима, из чега се види, да додир већине Балканаца и Оријенталаца са европском културом ствара некакве наказе од интелигенције, комичне и одвратне за једног образованог Европљанина.

Што пак Европа тежи да реформише Турску, то она ради на чисто политичких разлога. Истина Енглези, чија је творевина парламентарна форма владавине којом су постали први народ на свијету, морају и требају да ту форму владавине сматрају за најбољу, али није само сујета и национални понос, кад они хоће да ту форму владавине наметну и другима. Вјера у јединоспасавајућу уставност и парламентаризам као универзално средство за консолидовање и унапређење држава, исто је тако бесмислена, као тежња средњевјековних алхемичара за проналаском „еликсира живота", универзалног средства за лијечење свију болести. Све оне силе, које намећу Турској реформе, знају, да се тим реформама руше принципи на којима почива турска држава. До сада је свака турска област у којој су биле изведене реформе по европском захтјеву, била изгубљена за Турску, с тога се Турска упорно и бори против сваких реформа. Нити су дакле хуманитарни осјећаји ни вјера у јединоспасавајућу уставност нагнали поједине велике силе да траже роформе у Турској, већ политички интереси који играју претежну улогу у политици. То се најбоље види и по држању појединих сила у питању реформа у Турској. Њемачка, којој је циљ одржавање

турске царевине, противна је реформама, које предлажу Енглеска и Русија за Мађедонију (а временом вјероватно и за друге провинције) јер овим двјема силама није циљ одржавање Турске. То је исти случај као и са енглеским предлогом о ограничавању наоружања на суву и на води, у коме је Енглеској главни практичан политички циљ, да тим начином за дуго времена осигура без икаквог већег напрезања своју надмоћност на мору и у свијету.

Ни с каквим правом, дакле, не можемо очекивати да Турска постане у европском смислу уставна, а најмање парламентарна држава, пошто се то коси са принципом, на коме је она заснована, а пропаст своје државе не жели ни један Мухамеданац, па ни Младотурци. Највјероватније је, да је Султан хтио да даривањем устава спријечи енглеско-руску тежњу за увођењем реформа у Мађедонији, с тијем, или да ту уставност згодном приликом уништи, или примјењује на какав за Европу непознат, турски начин, али свакојако једино у корист Мухамеданаца.

Има још једно питање од специјалнога српскога интереса: да ли се ми Срби имамо радовати увођењу истинске и праве уставности у Турској, наравно све под претпоставком, да ли је она у Турској могућа? По моме мишљењу немамо, а ево због чега. Онога дана када Срби буду имали равноправнога учешћа с мухамеданцима у турској државној управи, када се буду осјећали као равноправни грађани турски и Султанови војници, они ће се тада осјећати више везани за турску царевину, јер ослобођење неће жудно очекивати, како га данас очекују, док су робови. Осим тога има још један важан моменат, који се може потпуно примјенити и на Босну и Херцеговину, а који за српски народ може бити фаталан. И у културним земљама врше се извјесна насиља, фалсификује се воља бирача, а на истоку власт има толико јаких и поузданих средстава да извојује себи већину какву хоће, да за наше сународнике, који по проценту не представљају тако велику снагу, може наступити случај, да им парламентаризам одузме оно што су имали под апсолутизмом, и онда не можемо ни ми ни они кривити апсолутизам ни тиранију, пошто се све то за нас непријатно изводи формално легалним путем, да нам се увијек може одговорити: пави сте ти који сте тражили уставност и парламентарност, и признајете их као напредне и правичне институције."

Мисли

Власт злочинством стечену није никада нико вршио поштеним средствима.

•

Што је држава покваренија, у толико више закона.

Корнелије Тацит

•

Ако би Јупитер, кад год људи згријеше, своје громове спуштао, за кратко би вријеме остао без оружја.

Овидије

•

Влада се лако одржава само оним средствима, којима је у почетку стечена.

Салуст

•

Ни приватна огњишта, ни државни закони, ни права слободе нијесу, као што се чини, мила ономе, коме неслога, коме убиства грађана, коме рат грађански годи.

М. Цицерон

•

Лична корист, потајна мржња, неискрена младићска памет: ово троје разорава све државе

Сенека

•

Сваку сањалицу из двадесете године треба објесити, јер ће у тридесетој постати највећи нитков.

Гете

Хроника

„Ко ће наслиједити црногорски пријесто?" Неки су се у Биограду били бацили у велику бригу због питања нашљедства црногорскога пријестола. Они су управо и потакли и створили то „питање", да би се имали о чему бринути. Јер, како је познато, с успјехом су посвршавали све своје домаће послове; ријешили су завјереничко питање и задовољили правду и морал; наоружали су земљу не може бити боље; створили су јаке и поуздане везе са страним дворовима; нашли су у Европи много пријатеља; трансбалканском жељезницом везали су се са Црном Гором тако да Аустрија више не мора постављати своје чиновнике на српскоме земљишту да контролују српски извоз; везе братства и заједнице са Црном Гором учинили су чвршћим и јачим но што су биле под Књазом Михаилом; са Бугарском су у љубави, какву прописује радикални програм; војску су јединством и задовољством у њој подигли на виши степен но што је била чак и под Краљем Миланом, и пошто су послије свега тога глатко, брзо и на корист свога угледа ријешили и питање о посјетама код страних моћних дворова, није им остала више ни једна брига до та, како ће помоћи да се ријеши питање о нашљеђу црногорскога пријестола. То одговара духу њиховога програма што се тиче Црне Горе. Помогли су јој свестрано: послали су јој, као богатија и вјештија браћа, много добрих савјета у виду инфамних новинарских чланака против њене династије и владе; обдарили су је прокламацијама на буну, и пошто се, по њиховоме схватању, Српство не може ујединити војском и топовима, већ убиством српских владалаца, то су у ту сврху отпратили Црној Гори на дар завјеренике и бомбе. Свршивши и ту бригу, која им је задала толико посла, дошло је на ред да се ријеши „питање": ко ће наслиједити црногорски пријесто?

Такво се питање од краћега времена протурало из Биограда крол неке српске и стране листове. Поданици тибетскога Далај-Ламе у Азији, ако је и до њих случајно допрла та биоградска вијест, морали су овако размишљати: биће да је црногорска династија спала на два мушка ока, или је потпуно изумрла, кад се поставља такво питање. Иначе у Српству, Словенству и великоме свијету, гдје је црногорска династија добро позната, мора да су се од срца насмијали на поменуто питање, коме је извор у Биограду као и свему осталоме, што је против Црне Горе.

Ко ће наслиједити црногорски пријесто?

На пријестолу Црне Горе сједи крјепак, тјелесно чио, душевно свјеж владалац, који ће, ако Бог да, поред свега тога што срећно влада готово педесет година, још за дуго употребљавати снагу своју на корист Црне Горе и на понос српскога народа.

И они се ипак питају: ко ће наслиједити црногорски пријесто!

Уз пријесто Црне Горе сједи млад, бујан, даровит и пун полета нашљедник свога оца, који са својом красном младом сапутницом живота оличава снагу и лијепу будућност и улива у душу народну тврдо уздање.

Ко ће насдиједити црногорски пријесто?

Уз брата, нашљедника пријестола, стоји са својом вјерном љубом млађи брат, тек ожењен и тек захваћен од најљепшега живота срећнога брака.

И они се, на Теразијама биоградским, дали у големо очајање због питања о нашљеђу црногорскога пријестола!

До другога брата је трећи, најмлађи, чије лице још озарава зора живота једнога младића, који се развија и буја и спрема да своју снагу стави на расположење своме народу. Још није изабрао себи ни вјерну љубу, а они ипак питају: ко ће наслиједити црногорски пријесто?

Сва три брата у љубави се свијају око свога родитеља, пуни су младости, воље за рад и нада у најљепшу будућност, које су овијех дана појачане рођењем унука ђеду, синовца двојици браће, а милога чеда и невинашца у Ђ. В. Књаза Мирка и Књагиње Наталије.

И они су се ипак питали: ко ће наслиједити црногорски пријесто, те им је сад мило (Бог зна како!) што је рођењем унука ђеду скинуто са дневнога реда питање о нашљедству, *као да је оно остојало, или могло остати и прије тога рођења поред два млада ожењена брата и једнога најмлађега, још неожењеног!*

О, не брукајте се теразиски Пијемонтези, јер ваша је брука обишла већ све четири стране свијета!

Међународна конференција

Напретком културе све више јача међународна солидарност, а јачањем међународне солидарности крријеи се идеја хуманитарности. Тиме се иде на то, да све тековине човјечанства не само одржи и окријеи, него да их и подигне.

Та идеја хуманитарности стекла је два највидија и најјача представника у међународним конференцијама, којих има двије врсте. Једна је хашка конференција мира, а друга међупарламентарна конференција. И једној и другој један је исти задатак — одржање свјетског мира и поткрепљење хуманитарности. Склоп им је само другачи. Хашку конференцију мира сачињавају представници свију културних држава — владини изасланици — док берлинску међупарламенарну конференцију сачињавају представници свију парламената

И док се до сада практиковало да се међународни спорови ријешавају оружаном руком, ове међународне конференције иду на то, да се ти спорови ријешавају мирним путем, да ту не ријешава оружана рука него разлог. На тај начин међупарламентарна конференција спрема материјал и сређује га, те га подноси конференцији мира, која га ријешава и подноси заинтересованима.

И једна и друга претјеча су цивилизације и свјетскога мира, јер дјеловањем својим иду на то, да се ратовање ако не са свим искоријени, а оно да се сузбија и да га сведу на најмању мјеру.

Идеја хуманитарности осваја и она налази све више одзива и ако се до скора сматрао свјетски мир као утопија.

Једна од овијех конференција сазвана је овијех дана. У Берлину се састала међупарламентарна конференција, која је била многобројно посјећена, што доказује, да све више терена осваја. Са ове конференције немамо још детаљних извјештаја о њеном раду, али је извјесно, да ће њен рад бити од користи и значаја. По нас Србе биће у толико значајније, јер на њој учествује и признати српски првак д-р Михаило Полит — Десанчић, стари борац за српска народна права.

Поводом ове конференције и Хрватима се десили једна непријатност. Група заступника на хрватском сабору, чланови заједничког сабора у Пешти, пријавили су се за чланове ове конференције и отпутовали у Берлин. Али када су тамо отишли, обавијештени су, да Хрвати не могу бити примљени као засебна група, него само као чланови мађарске групе. О томе је било говора и на предконференцији овога конгреса. Пошто је за предсједника изабран д-р Ернест Пленер и за секретара Ајхорст, саопштена је пријава Хрвата, али да су они одбијени од посебног учешћа пошто би се то противило положају Хрвата према Угарској. Том приликом је Апоњи изјавио, да је то мишљење тачно и да Хрвати не могу никако друкче узјети учешћа него само као чланови мађарске групе, пашта Хрвати нијесу хтјели пристати, те је д-р Михаило Полит посредовао, да се Хрвати задоволе, али без успјеха.

О ресултату рада међупарламентарне конференције проговорићемо опширније.

Не опет у погрјешку!

Уставни покрет у Турској изазвао је многе угледне Србе, да је походе и да се на извору обавијесте о тежњама и погледима Младо-Турака, те своје утиске предају јавности. Један од тих чланака је угледао свијета и у „Занатлиском Савезу" под горњим насловом, а који се поглавито односи на окупиране земље. Због његове интересантности и ми га овдје доносимо. Он гласи:

Позната је ствар да су огромне наше српске погрјешке у националној политици.

Благодарећи тим тако многобројним погрјешкама ми нијесмо урадили оно што смо требали и могли урадити, да смо имали више политичке мудрости.

Нас би и сувише далеко одвело кад би наводили те наше политичке погрјешке, као што је она кад смо, послије ратова, отерали Арнауте из ново-ослобођених крајева, због чега су и сувише много претрпјели наши национални интереси у Старој Србији и Мађедонији.

Од кад је прокламован устав у Турској у нашој штампи почели су се јављати и истицати захтјеви, да се Босна и Херцеговина опет врате Турској, те да се и над њом простре турска уставност и политичке слободе.

Чак су овако тражили у својим поздравним говорима и бесједници у Скопљу и Солуну приликом излета Београђана, нашто су Турци, наравно, необично много аплаудирали.

Овакве појаве веома су тешке политичке погрјешке, које могу бити и сувише кобне за велике националне интересе Српскога Народа.

Интереси наше браће у Босни и Херцеговини, као и општи интереси Српства, изискују да Босна и Херцеговина буду аутономне са својим државним независним парламентом.

Ми треба да настојавамо да Босна и Херцеговина буду трећа слободна и независна српска држава, кад нам не дају да се ујединимо.

А она то може постати много прије из оваквога данашњега својега положаја, но кад би се опет прикључиле Турској.

Према новом преокрету у Турској наши се интереси покланају са њеним, и ми би могли у пријатељству, па чак и стварном савезу, са Турском бити кроз дуга времена у будућности; само да она осигура свестрану слободу нашим сународницима у Старој Србији и Мађедонији, да се могу развијати и живети својим народним животом.

Међутим, кад би се Турској повратиле Босна и Херцеговина наши односи према Турској не би могли бити ни из далека као што су сад и као што ће бити и у будуће, ако новостворено уставно стање одржи коначну побједу над старим режимом.

У осталом овако ову ствар схватају и сами младо-турски револуционари и политичари; јер они не мисле тражити повраћај Босне и Херцеговине, али мисле урадити за њих нешто много боље и корисније што би уставној Турској осигурало вјечити мир, који би донио срећу и благостање народима у Отоманској Империји.

Писац ових редака расправљао је ово питање у Солуну са једним веома угледним вишим официром Младо-Турчином, који игра видну улогу у данашњој уставној Турској, а у присуству једнога угледног и интелигентног Арнаутина.

На моје питање: мисле ли што предузимати за Босну и Херцеговину — одговорио ми је без околишења ово:

— Ми сад имамо на дому и сувише посла. Морамо напрегнути сву своју снагу да ново-створено стање обезбједимо, да учврстимо политичке слободе: да установимо све институције, које су потребне једној уставној и модерно уређеној држави; да извршимо економске реформе, те да становници наше државе буду и материјално осигурани, како нико и ни са чега не би био незадовољан. За све ово треба и много труда и много времена, те не би ни могли стићи да што учинимо и за Босну и Херцеговину, које су по форми још и данас наше провинције. Ми наше интересе морамо гледати и у далекој будућности, а ти нам баш интереси налажу, да не тражимо Босну и Херцеговину опет за себе, већ доцније, кад се стање код нас сасвим смири; у споразуму са Србијом и Црном Гором затражићемо да се Босни и Херцеговини даде државна самосталност којој би се прикључиле Црна Гора и Далмација. На тај начин Босна, Херцеговина, Црна Гора и Далмација чиниле би једну слободну и независну државу по величини и снази равну осталим балканским државама, те би била равнотежа и обезбјеђен вечити мир на Балкану, јер се ни једна од ових држава не би смјела усудити да другу нападне, и то тим прије што би били све уставне и модерно уређене. Овакву радњу у погледу Босне и Херцеговине потпомогле би насигурно Енглеска, Италија, Француска и Русија; а према томе узалудно би било опирање А.-Угарске и Њемачке.

— А да ли вјерујете, ефандија, да ће то тако мишљење дијелити и остали мјеродавни турски чиниоци на влади и у Народ. Представништву?

— Наравно, ја то не могу да тврдим, али кад се узме да у политици рачуни пресуђују, онда мислим да ће свакоме нашем државнику и политичару бити јасно; да баш ти наши рачуни изискују да се тако реши питање о Босни и Херцеговини.

— Па нека би и тако било, таквим решењем не би били остварени национални идеали Српскога Народа за чим ми вечито морамо тежити.

— Ви ту разумијете: не би била створена Велика Србија.

— Погодили сте ефендија!

— Не би, истина, била створена формална Велика Србија, али би била створена ствар снажна и Велика Србија, јер би уједињене: Босна, Херцеговина, Далмација и Црна Гора, као друга самостална српска Краљевина с Краљевином Србијом чиниле стварну цјелину у свима питањима која се тичу Српскога Народа. Оне би само формално биле две државе. У осталом свакли паметан Србин зна да стварење и формалне Велике Србије не би допустиле ни велике силе ни остале балканске државе. Најзад ја држим да би и са оваквим решењем босанско-херцеговачког питања био српски народ потпуно задовољан...

Избори у Далмацији

— писмо из Сиљета —

С болом у души пишем вам ове редове и, будите увјерени, да вам немам шта добро да јавим.

У Далмацији су на прагу избори и како се дан избора све више приближује, тако су изборне агитације све јаче и жешће. Од лома и метежа, од вике и праске, од заплета и узбурканости не може се маћи. У толико се стање погоршало, што и чини, да се сва ова чудна мјешавина некако чудно развија, да ће Бог свети знати нашто ће све изаћи. Ми смо овамо крај странака — без странака, а крај организације — без организација.

У овом општем метежу тешко се наћи, а још теже расудити куда све ова подвојеност, ова распасаност и опште расуло води.

Тако је међу Србима, па тако и међу Хрватима. Далматински Срби изгледа да су крај својих остали без својих, а није ништа боље ни међу Хрватима.

Од туда се и не треба чудити што су сви угледнији Срби изгубили сваку вољу на рад и што се међу Србима у опште најмање осјећа какав покрет за изборе.

Ушљед тога нећу се ни упуштати у расуђивање и коментарисање, него ћу поређати само неколико примјера да би се видјело што је све овамо и шта се и како у овом изборном покрету збива.

Срби што плаћају у Котору највеће порезе т. зв. велико-порезници одлучили су да истакну свога кандидата, не улазећи у споразум с Хрватима. Та подвојеност је натјерала Хрвате да пактирају са неким незадовољним Србима, те ће они истаћи свога против-кандидата. На тај начин српски кандидат је доведен у питање.

Предсједник српске странке у Дубровнику д-р Пуљези јавио је, да се неће кандидирати.

О другоме да и не говорим. Хрвати још горе стоје.

У судбеним котарима Задар, Биоград, Раб, Паг, Бенковац, Обровац, Кистање, Книн, Дрниш, Шибеник и Скрадин у огромној су већини Срби и Хрвати као велико-порезници. Али како нијесу сложни, њиховом поцјепаношћу користиће се трећи.

Између хрватске и правашке странке још није дошло до споразума, а из Дубровника јављају, да га и неће бити.

Са Корчуле јављају, да је и мандат посланику Бианкину доведен у питање. Буде ли он пропао, истећи ће га дубровачка трговачко-занатлиска комора за свог кандидата мјесто Антуна Уиовића.

У Сињу је ово дана држана скупштина хрватске странке. Том приликом се истакнути д-р Перо Чингрија захвалио на предсједништву, те је мјесто њега изабран д-р В. Михаиловић, сињетски начелник. Сутра дан д-р П. Чингрија упутио је писмо новом предсједнику хрватске странке. Из тога се писма најбоље види хаос, који је завладао овом странком. Д-р П. Чингрија у томе писму вели да се захвалио на предсједништво ради догађаја, који се појавио за вријеме избора за царевинско вијеће, без његова судјеловања, против његове воље, а већином и без његова знања. Прошлогодишњи избор у Сињу назива „нечувеним уникумом, гдје припадници једне странке, у овом конкретном случају хрватске, гласају за особу, која у странку не спада, противу политици ријечке резолуције, уз коју, осим малих изнимака цијела странка пристаје, осуђујући тако избор особе резолуције одане. Претпоставив све то и видив, да испадак скупштине од 2. ов. м. доказано је, да већина присутних све то одобрава, дужност ми налаже да из хрватске странке иступим, јер се ова, по мом скромном мнијењу, прометла у нешто све друго од онога што је некад била, тако, да не одговара поглавитом циљу т. ј. оном народне слоге, на коју је била основана“.

Уз Чингрију је из странке иступио, како се говори, и д-р Мелко Чингрија, а из одбора су иступили и други, међу њима и д-р Трумбић.

Е па дотле, а куда ћеш више?!

Н.

Наши Записи

Чита му лекцију.

Полузванична „Самоуправа“ поводом писања мостарског „Народа“ о кандидацији др. Милована Миловановића, у Нишу, када је напао на закулисни рад Н. Пашића, чита „Народу“ лекцију, у којој, између осталог, вели: „И за то баш господа из „Народа“ треба да буду дупло обазрива примајући написе о нашој унутрашњој ситуацији. Прије свега неугодно је, да се један српски лист ван Србије ангажује за једну или другу политичку личност и странку у Србији, а друго најлакше му је преварити се и бити неправичан, јер није лако познавати одонуд наше односе овдје“.

„Народ“ је ућутао.

РОДИ СЕ КЊАЖЕВИЋ*)

Кроз густи облак тешких српских јада
Једна звијезда сину изненада . . .
И паде мора с племенитих груди,
И јекну усклик милијона људи:
Свјетлост се јавља након црног мрака,
Свјетлост се роди — ено милог зрака!

Над Црном Гором звијезда се јави,
У Црну Гору летеше поздрави!
Ондје је сумор, ондје зрак је треб'о,
О, кад се благо смиловало небо . . .
Свјетлост се јавља након црног мрака,
Свјетлост се роди — ено милог зрака!

У добри час нам сину, о сунашце,
Добро нам дошо, слатко невинашце!
Још ништа не знаш, гледаш нас нијемо,
Ал' ми се теби већ сад радујемо . . .
Свјетлост се јавља након црног мрака,
Свјетлост се роди — ено милог зрака!

Како се зовеш, слатко чедо? Збори!
Хоћеш ли бити понос Црној Гори?
Сад си тек нада рода поноснога,
Ал дођ' ће доба и дјелања твога.
Свјетлост се јавља након црног мрака,
Свјетлост се роди — ено милог зрака!

Па здраво да си и благословено,
У горкој судби ти златка замјено!
А здраво и ти, о земљо орлова,
Видиш да има Божјег благослова.
Свјетлост се јавља након црног мрака,
Свјетлост се роди — ено милог зрака!

Благоје Бранчић.

Мисли српских листова

Главна снага војске лежи у њеној непартајичности. Чим се покаже, да они као одбрана цијелог народа покажу више симпатије за једну странку, почиње падати њихов ауторитет.

„Народ“

Радикални политичари успјели су даље, да прекину сваке односе са двором и државом Црне Горе. Увукли су име крунино у најпрљавије ствари и, аминирајући завјереницима, изоловали су Србију од цијела свијета.

„Видјело“

Влада треба да сазна право расположење народно ничим непомућено, ничим нефалсификовано. Њој треба да сваки државни фактор буде на свом мјесту и да ради оно што му закон наређује и зашто га држава плаћа.

„Одјек“

Сваки народ, који вјерује у своју будућност, стрпљив је, јер не може пропасти.

„С. Ријеч“

Српство

Патриотски излет. На Малу Госпођу, у понедјељак, славила је црква Грачаница на Косову, те су многи Срби правили излет у ова наша историска мјеста и том приликом честитали тамошњим Србима слободу. Овим излетом је руководио нарочито изабрани одбор у Прокупљу. Њихов је пут овај: У недјељу су се кренули из Прокупља преко Преполца и у Приштину су стигли у подне. Ту су тај дан провели, а у понедјељак посјетили Грачаницу, били на литургији и сабору, одакле су наставили за Липљан и Митровицу и ту преноћили. У уторак су се вратили преко Вучитрна и Тулба на Косову у Приштину и данас се враћају натраг.

Нов одсјек. Српско гимнастичко друштво „Душан Силни“ основало је свој женски одсјек. Стварањем овог одсјека пружа се прилика Српкињама, да и оне поклоне већу пажњу тјелесном развитку своме.

Срби у Америци. Ту скоро била је у Чикагу велика српска свечаност, на коју су узели учешће сва српска и словенска друштва. Срби, као што их Бог дао, нијесу могли ни ову свечаност да прославе без кавге и ината, а завршила се тиме што је некакав пакосник дивну заставу нашег друштва „Орлов Крш“ сву исјекао и издрао. — И овом приликом нашим људима, а особито друштвима, братски препоручујемо да строго мотре на неваљалце и да их сваком приликом жигошу.

Спомен јунацима. Одбор за подизање споменика изгинулим борцима у Старој Србији и Маћедонији у недјељу је на свечан начин у Шапцу открио споменик српским устанима.

Словенство

Здружење чешких странака. Чешки посланици сазвали су заједничку сједницу, да се савјетују о томе како би сви сложно радили у садашњој парламентарној борби чешког сабора.

Русија у Европи. Хрватски лист „Novosti“ о акцији Русије у Европи пише: „С новим уставним добом и с препорођеном словенском идејом повраћа се Русија опет у Европу. Може се нарочито рећи, да се у њу дефинитивно повратила. Видљив је доказ томе осим споразума с Енглеском и осим пута министра предсједника у сјеверозападну Европу, недавни боравак министра спољних послова у Чешкој и његов прекјучерашњи састанак с министром Еренталом. Већ је и то много вриједно што је Извољски дуже времена боравио у Карловим Варима неколико сати жељезницом од Прага. Још је више значило кад се на то, макар и на кратко, задржао у Прагу. Но највише је вриједило, да се с бароном Еренталом састао послије својих подуљих разговора с краљем Едвардом и министром Клеменсо-ом и послије његових — Еренталових — вијећања с Титонијом и с њемачким државником Шеном. Извољски и Ерентал имали су тако при руци и мишљење својих савезника, те је њихов прекјучерашњи састанак био у малом дуету потпуни концерт великих европских власти. За нас је одлучно, што је Извољски у том „дуету“ пјевао само европску руску арију и што Еренталу није за стално ни крај памити била ниједна виликоњемачка мелодија. Баш напротив прије тога састанка догодиле су се многе важне ствари, које оправдавају мишљење да је Ерентал овај пут више рачунао са словенском већином на Балкану, него је то Извољски од њега очекивао“.

Колера у Русији. У Русији је колера почела да отима маха. Она се шири по Петрограду, Кронштату, Павловску и Уштишори. Обољелих има преко пет стотина, од којих су половина новообољелих. Како се колера шири због алкохолизма, радници су закључили да се сваки пијани радник казни са 50 копејка не би ли тиме заразу спријечили.

За Словаке. Чешке есперантисте издале су на есперанту књигу, у којој се говори о угњетавању Словака у Угарској.

Младо-турски покрет

Очи су се почели да отварају и да се озбиљније погледа на Млодо-турски покрет. Док су се до јуче многи и многи загријавали њиме, почели су сада не само према њему да хладне, но да га гледају и са неповјерењем. Томе се не треба чудити. Младо-турски покрет избио је брзо свом жестином и још брже је уродио плодом. Сад се одједном све обрело пред грозном јавом и гомилају се питања, на чије се одговоре не смије ни помишљати.

Неоспорно је да Младо-турци нијесу ушли спекулативно у ову ствар. Исто тако зна се, да су они ватрени поборници уставног стања. Али њих је мало. То је прегршт пијеска у мору. Они су доиста сада сила, одиста су од утицаја, али ко зна докле ће то трајати. Њих је мало. Они су сада снажни само за то што је уз њих војска, што су уз њих народности и они, који се од њих плаше. Али то вјечито неће бити. Онако исто као што су врло лако они војску добили, могу је изгубити. Владати је непопуларно. Њих очекују велике и тешке дужности. Задовољавају ли народности, изазваће буру негодовања и у војци и међу Турцима, који неће моћи гледати да Хришћани буду равни њама и који се неће моћи тако лако помирити са мишљу, да су изједначени са дојучерањом рајом. Буду ли Младо-турци наклоњени својима, буду ли претпостављали своје, турске, интересе интересима других народности, узбуниће Хришћане и они ће бити противу њих. Па не само то. Скупштина ће почети рад и онда ни у ком случају посланицима не могу бити запушена уста. Народи ће тражити да се усвајају њихови захтјеви и вући ће на своју страну, чему се Османлије морају противити, те ће опет избити сукоб. Било ма како, извјесно је да на овоме неће остати и да ће хришћански елеменат у Турској имати још горких и чемерних дана и да чашу жучи још није испио.

Најновије вијести.

— Из Скопља јављају да је међу Младо-турцима завладало силно огорчење, јер је ухваћен један бугарски циркулар, којим се саопштава, да Бугари нијесу задовољни радом Младо-турака, те су, крај јавног комитета, образовали и тајни, који ће радити противу Младо-турака.

— Сулејман паша напустио је Плевља и побјегао у Босну и сада се налази у Трсту.

— У Скопљу је почео излазити српски лист „Вардар“.

— Жељезничари на орјенталским жељезницама почели су штрајк.

— Међу Арбанасима осјећа се жив покрет за општу организацију.

— Принц Сабах Един држао је свој програм и изјаснио се за децентрализацију управе.

ПРОСВЈЕТА

Стални надзор школа. Како се мисли да се поново у Србији уведе стални надзор над школама, то су изаслани неки угледнији радници на страну, да проуче уређење сталног надзора у земљама, гдје је он већ одавно уведен.

Средње школе у Србији. Прошле године је било у Србији осам пуних гимназија, 12 непотпуних и 1 реалка; од непотпуних гимназија двије су приватне. За женску дјецу је била једна државна у Биограду, и 9 приватних. Још су биле шест школа више женске, од којих су три државне, а три приватне. Виши течајни испит положило је 182 ђака, а 93 је одбијено. Испит зрелости су положили највише ђака у трећој биоградској гимназији (56) и у нишкој гимназији (55). За нижи течајни испит пријавило се 636 ђака, али је 42 одбијено. У свима гимназијама и вишим женским школама уписано је 7384 ученика и 1742 ученице. Од њих је напустило школу 1122 ученика и 150 ученица. Највише ђака има у Биограду, па у Крагујевцу и Нишу. Из Црне Горе је било 312 ученика и 4 ученице. Србија на средње школе троши годишње 148772396 динара.

Дневне новости

Повратак Књаза Нашљедника. Његово Краљ. Височанство Престолонашљедник Књаз Данило враћа се ових дана са Њеним Краљ. Височанством Књагињом Милицом из Мекленбург-Стрелица на Цетиње.

Књаз Мирко на Цетињу. Његово Височанство Књаз Мирко допутовао је са Крушевца на Цетиње.

Царске честитке. Поводом рођења младога књажевића, Његово Краљ. Височанство Књаз Господар примио је телеграфске честитке од Његовог Императорског Величанства Цара Руског Николе II. и Његовога Величанства Цара и Краља Франца Јосифа I. Обадвије су честитке веома срдачне, пуне њежне топлине и особите пажње. Његово Величанство Цар Никола послао је своју честитку из Виборга у Финској, гдје се сада налази на одмору са царском породицом, а Његово Величанство Франц Јосиф I. депешираo је из Весприма у Угарској, гдје је био присутан на великим јесењим маневрима аустро-угарске војске.

Књажевић Михаило. Новорођени Књажевић, син Њихових Височанстава Књаза Мирка и Књагиње Наталије, добиће на крштењу име Михаило.

Неки српски листови погрјешно су јавили, да је крштење већ извршено.

Рођење Књажевића. Поводом рођендана малог књажевића добили смо многобројне извјештаје о весељу, које је завладало у народу. На Ловћену, гдје је војска била, на глас рођења млагод књажевића било је силно веселје. Исто тако са свих страна нам стижу извјештаји о слављу, међу којима износимо примјер славља у Брчелима, у црмничкој области, гдје су цијеле ноћи главице околне биле освијетљене и гдје је било неописано народно веселје. У Бару и Старом Бару било је силно народно одушевљење и такво славље и веселје, да су у њему учествовали грађани свију трију вјероисповијести. Веселје је трајало тамо цијелу ноћ.

Стигли су нам извјештаји и о томе како је српски живаљ и ван границе примио глас о рођењу младог књажевића, нарочито из Берана, гдје је народ усхићено попратио дан рођења младог књажевића.

Послије оних јаких удара, који су били цијелу земљу у црно завизи, Божјом промишљу Црна Го-

*) Објављено у новосадскоме „Бранику“ од 5. ов. мјесеца. Ур.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE CETINJE

ра је опет обдарена његовом милошћу.

Пажња према Црној Гори. На овогодишњим великим маневрима француске војске, на којима је и наша земља била заступљена преко нарочитих изасланика, указана је била особита пажња Црној Гори. По свршетку маневара сви страни официри са француским друговима имали су заједнички ручак, на коме је доајен страних официра талијански генерал Масоне напио топлу здравицу Његовом Краљ. Височанству Господару, Његовоме Дому и новорођеноме кнежевићу. Здравица је била одушевљено прихваћена од многобројних присутних официра и од стране војне музике попраћена је свирањем црногорске химне, коју су официри саслушали стојећи. Извјештен о оваквој и оволикој пажњи, која је указана била Њему и Црној Гори, Њ. Кр. В. Књаз Господар телеграфски је захвалио генералу Масонеу и официрима преко нашега изасланика на маневрима г. бригадира Ј. Вукотића.

Вратио се с пута. Г. Душан Вукотић, министар финансија и грађевина, вратио се из Колашина, гдје је више дана боравио ради пријегледа радова на новоме путу, који ће ове јесени бити готов и предан саобраћају.

Избор патријарха. Избор српског патријарха у Сријемским Карловцима није још извршен, али се држи да ће бити изабран епископ Лукијан Богдановић.

Предсједник Великог Суда. За предсједника Великог Суда постављен је г. Лабуд Гојнић, досадашњи вршилац дужности предсједника истога суда. Како је г. Гојнић био народни посланик, то је ушљед новога положаја, по коме улази у Нар. Скупштину као вирилац, изгубио мандат, те ће се на мјесто његово морати бирати нови народни посланик.

„Новоје Времја" о Црној Гори и Србији. Угледни руски лист „Новоје Времја" саопштава од свога дописника из Беча подужи допис, у коме се претресају садашњи односи између Србије и Црне Горе. Дописник са болом констатује истину, да су у Србији израђене бомбе против живота нашега владаоца и да је тамо склопљена и завјера. У допису се пребацује оним српским листовима, који су били под утицајем из Биограда, што су тврђењем, да је бомбе подметнула и завјеру измислила црногорска влада, изазвали са црногорске службене стране отпор и мишљење, да су у тај посао умјешане и неке више личности из Биограда. На тај се начин дошло до заоштрености у односима између двију словенских држава, које би сада требале да буду у најчвршћој заједници.

Гости из Енглеске. На Цетиње је у недјељу у вече допутовало преко шездесет Енглеза са госпођама. Међу њима је било много лица из најодличнијих редова енглескога друштва. Путници су одсјели у „Гранд Хотелу", гдје су заједно вечерали. Да би показала пажњу према њима и њиховој славној отаџбини, која се увијек односила са симпатијама према Црној Гори, цетињска општина била је замолила г. министра војног да јој стави на расположење војну музику, што је г. министар и учинио, те је за вријеме вечере пред хотелом иста свирала одабране композиције. Кад је свирана енглеска химна, гости су изишли пред врата хотела и ту су гологлави саслушали своју химну, чије су свирање поздравили одушевљеним клицањем. На општи захтјев од стране гостију, музика је послије одсвирала и нашу химну, којој су гости одали видно поштовање, саслушавши је стојећи и поздравивши је клицањем. У понедјељак прије подне гости су разгледали Цетиње и његове знаменитости. Истога дана послије ручка отпутовали су у Котор и отуда продужили пут за Енглеску. Јуче је била дошла друга партија гостију из Енглеске, којима су исте такве почасти чињене.

Избор у Колашину. Избор народног посланика за варош Колашин, који је био заказан за 8. ов. мјесеца, није могао тога дана да се изврши, пошто гласачке кутије нијесу могле стићи на вријеме у Колашин. Указом ће се одредити понован рок за избор.

Личне вијести. Јуче је стигао на Цетиње из Биограда професор г. д-р М. Шевић.

Добро нам дошао!

Читуља. Ових дана испустила је своју племениту душу г-ђа Јелена Новаковић, вјерна љуба познатога српскога научника и државника г. Стојана Новаковића. Своме племенитоме срцу и искреном родољубљу давала је племенита покојница пуног израза у ријеткој предусретљивости и гостопримству, које је са ријетком готовошћу указивала према Србима из свију крајева.

Племенитој госпођи Бог нека душу прости.

Куга у Трсту. Бечки листови јављају, да је на Лојдовоме пароброду „Ерцхерцог Франц Фердинанд", који је у Трст допутовао с Истока, један путник оболио под знацима куге и да је умро. Наређен је љекарски пријеглед. Са званичне се стране о овој вијести још не дају појединости.

Лажан новац. У посљедње вријеме у сусједној монархији умножио се број фалсификованих новчаница од 20 и 50 круна, те је заступник министра финансија у нас издао распис, којим свраћа подручним органима пажњу на фалсификоване новчанице. Фалсификоване новчанице разликују се од правих по томе што је правим полеђина црвенкасто-смеђа, док је код фалсификованих модре боје и слике су рађене тачкицама и ближеде, док су на полеђини јасне боје.

Метеор. Листови доносе: У четвртак у $7^1/_4$ сати у вече видио се сјајан метеор каквих се мало види. Небо је било покривено танким облаком, кроз који, од једном, засја свјетлост, која је постајала све јача док није стигла свјетлост мјесечеву кад сија кроз облак. Послије неколико тренутака полетје свјетлост пут земље, остављајући за собом свијетли траг, те ишчезну. Када је метеор падао изгледало је да иде према посматрачу, због чега се чинило да је ишао водоравно, а затим окренуо на ниже. Призор је био величанствен.

Исто такав призор видио се и на Цетињу прије неколико дана.

ПРИВРЕДА

Конгрес земљорадничких задруга. Ових дана је у Аранђеловцу, у Србији, држан тринаести конгрес, на коме су, крај осталог, донесене и ове врло важне одлуке: да се поради да се оснује пољопривредни одсјек на универзитету, да се министру народне привреде поднесе представка, која ће указати на погребу за стручно образовање земљорадника и јаче утицање на њих, за којих су циљ зимске земљорадничке школе врло подесне; препоручује установу задружних књижница и читаоница и т. д.

Књижевност

Повијест Порт Артура. Капетан г. А. В. Сапчиљ, учесник руско-јапанскога рата објављује да је дао у штампу пријевод с руског Предаја Порт Артура — оптужени акт, од који је један дио оштампан у нашем листу. У овој књизи је до потанкости изнесено опште стање утврђења и града Порт Артура од објаве рата па све до предаје Јапанцима. Књига је она резултат двогодишњег рада истраживе комисије, потврђеног на јавној расправи, а опјерен главним истраживачем врховног војног суда, генерал-лајтнанта Рајкеа. Књига ће изићи преко петнаест штампаних табака (250 страница), а коштаће за претплатнике само круну. Претплата се шаље преводиоцу на Цетиње. — Пек је и са наше стране препоручено ово књижевно подузеће г. капетана Сапчиља, који није жалио ни труда ни времена, да ово дјело угледа свијета и на нашем језику у лијепој опреми, а по јевтиној цијени.

Српска књижевна задруга. — Повјерницима, добротворима и оснивачима послат је поштом сваком непосредно, први број друге године листа „Српска књижевна задруга". Ко га од њих није добио, моли се да то јави задрузи. Повјерницима су послати и признанице и спискови па се моле да одмах почну уписивање задругара и слање улога, јер ће се експедиција књиге XVII. кола вршити по реду примања улога.

Молба *)

Пошто се спремам да издам „Српски Музички Календар" за 1909 год. умољавам најучтивије све српске пјевачке дружине у Српству, да ми ради „списка свију српских пјевачких дружина" пошљу одговор на ова питања, најдаље до 20. септембра:

1. Тачно име (назив) друштва.
2. Име предсједника и хоровође.
3. Годину оснивања.
4. Број судјелујућих чланова.
5. Да ли је збор „мушки" или „мешовити".
6. Евентуалне важније примједбе.

Захваљујући најсрдачније на приномоћ јесам

Са српским поздравом

Копин (Temes Kubin) Душан Шамбек
Угарска хоровођа

Кратке вијести

— Влада у Данској дала је оставку ушљед афере Албертине.

—

У Енглеској ће се извршити реконструкција владе пошто ће министар за Индију, Лорд Морли, дати оставку, јер је врло болестан.

Професор универзитета у Букурешту, Куза, открио је да су многи чланови врховног суда примали мите.

Из бијелога свијета

Попови штрајкују. Из Палерма јављају да је у Петролиа Сотања дошло до штрајка — попова. Они неће никако да извршују црквене чинове док год се не ријеши питање о диоби црквених доходака, те су тако све цркве празне, јер нема ко у њима да служи.

Недаће новинара. Прошле недјеље је била кобна по новинаре српске и хрватске. Са њима су се израчунавали физички они, који су се налазили увријеђени њиховим писањем. Између Павла Ранковића, уредника биоградског листа „Звона", и др. Вјеслава Рашића дошло је до туче. У Шибенику су истукли одговорног уредника и сарадника др. Адолфа Макала листа „Кременјака", што су писали противу др. Динковића. Уредника антисемитског листа „Путника" у Загребу, Милана Обрадовића истукао, је Леополд Шварц, трговац. За осуду су испади појединих листова противу приватних личности, али је за још већу осуду и ово физичко разрачунавање међу образованим људима.

Погреб без попа. Из Шибеника пишу, да се тамо врло често дешава, да се многи сарањују без попа само зато што поп неће црквене обреде над мртвацем да врши док му не плате шест круна. Како сиротиња једва има да спреми мртваца, а попу нема да плати, то се погреби свршавају без попа.

Риба провалила лађу. У близини Сиња потонула је једна лађа натоварена разним материјалом, те су се људи из ње једва спасли. На ову лађицу је насрнула некаква риба, по свој прилици кит, провалила је и тако је лађа потонула.

Дједа и унук. Трговац Флора Ђурић из Дала пошао је на лизаду и собом поио свога малог унука. Док је косио, унука је метнуо у кола и како је дијете било заспало, покрио га је покошеном дјетелином, да га не би сунце пекло. Кад је свршио кошење, натоварио је покошену дјетелину у кола, заборављајући на унука. При поласку да би косу причврстио, забо је у дјетелину и док је он гурао косу чу врисак дјетињи, који га освијести и подсјети на унука у колима. Брзо скину дјетелину и уведе унука, коме бијаше грбух косом распорен. Одмах је несретно дијете пренесено у болницу у Осјек, али бјеше доцкан, јер умрије у најгрознијим мукама.

Министров секретар. Пештанској полиији задао је велику бригу један препредени човјек, који је, под фирмом секретара министровог, починио велике пријеваре. Он је у новинама обзнанио да се тражи чувар куће са кауцијом. Како је означио да се пријаве полажу у уредништву, то се тамо, крај осталих, пријавио и некакав Л. Тот. Дознав из уредништва за Тота, варалица оде к њему у стан. Тај млади елегантно обучени човјек представио се Тоту као секретар министра, за кога му рече, да тражи чувара куће. Пошто је прегледао Тотове исправе запита га за кацију, за коју му Тот рече да је у новчаном заводу. „Спремите тај новац и напишите молбу, па ћу у суботу доћи, да свршимо ствар!" рекао му је министров секретар при поласку. Тот је тако и учинио. У суботу је секретар министров дошао, прегледао молбу и сведоџбе, па их метнуо у један куверат, а новац — кацију — у други, на куверти означио гдје су сведоџбе а гдје новац и обије куверте запечатио. Како је у томе напазила жена Тотова, то му секр. министров рече, да ће се мало нашалити са његовом женом, те обије куверте стави у џепа. Кад је Тотова жена ушла, секретар је упита шта би она дала за његов капут. Она је нешто зачуђено рекла, али се секретар насмијао и рекао: Дали бисте више кад бисте знали да је у њему 1000 круна кацције вашег мужа! „Пошто је повратио Тоту обије куверте, рекао му је да сјутра дође у министарство и потражи дра Халаза. Тот је тако и учинио, али му нико не умједе ништа рећи о томе кога тражи. Тот посумња у секретара, те отвори куверте, али се грдно запрепасти. У једној бијаху сведоџбе, али од новаца ни помена, него, мјесто њих, бијаху — виљете.

Златна свадба Б. Бјерисона. Чувени норвешки писац Бјернстјерне Бјерисон прослављао је своју златну свадбу — педесетогодишњицу вјенчања. Том приликом славни писац је рекао својој жени: „У посљедње вријеме сам теби често говорио: Ми смо доспјели у ону долину, гдје с обије стране звони: За оне који су остали у њој и за оне, који пролазе кроз њу даље. Свакад, кад бисмо се осјећали усамљени, јаче смо се дружили и окупили око наше дјеце и око наше унучади. Данас нема ни једнога од оних овдје, који су били уз нас на вјенчани дан; онда кад си ти стала уз мене у оној узаној капелици, гледајући клонулих вјеђа само на своје сузе, које су пале пред тебе на тло. Ти си ме познавала и знала си како је тешко самном владати. Али си се ти поносила самном, да је то било право веселе. К теби бих се враћао вазда од покојег поганлука и покоје заблуде. Ја сам ти дао иглу што сам је добио од својих родитеља. Ти си требала да наставиш рад њихов око мога васпитања. Знаш, ти ћеш дуже поживјети од мене. Ти ћеш да простријеш надамном мртвачки плашт. Има ту много тога у једном мужу што треба прикрити. Од нашег живота ти ћеш имати несмрлу славу."

На знање. Најновије и најљепше „Дописне карте са сликама", које су изашле у издању потписане књижаре, од којих има до 120 врста, све из Црне Горе, уступамо препродаваоцима у унутрашњости, 1000 комада једне врсте нашег издања само за 36 круна франко у мјесту без икаквих даљих трошкова, или сортирато ко узме 5000 комада круна 40 по свакој 1000 комада; онима, који узму по 1000 комада од једне врсте, дајемо на истима отштампати фирму дотичног купца; ово важи и за оне фотографске снимке, које имамо још не издате.

Наруџбине сортираних карата, извршујемо одмах, уз поштанску наплату, а остале у року од два мјесеца дана, при чијој наруџбини плаћа се круна 15. унапријед а остатак, кад се роба прими. Очекујући што веће наруџбине остаје —

С особитим поштовањем
Књижара
П. М. Калуђеровића.

3. 4—10

*) Моле се сви српски листови да ову молбу прештампају.

Штампа К. И. Државне Штампарије.

Власник и одговорни уредник Лазар Чобељић